

Platsutveckling i västra Götaland

Anteckningar från en seminarierie
Redaktörer: Björn Ohlén och Anders M Nilsson

Platsutveckling i västra Götaland

Anteckningar från en seminariereserie

Redaktörer Björn Ohlén och Anders Nilsson
Grafisk form, layout och teknisk redigering Gabriella Kalmar
Bilder Samtliga foton i rapporten är tagna av Anders M Nilsson.

Västarvet
Vänerparken 13
462 35 Vänersborg
tel. 0521-26 41 50, fax 0521-27 50 19
www.vastarvet.se

Förord

Västra Götalandsregionens kulturplan pekar ut platsutveckling som ett viktigt område för att kulturen ska integreras i bättre i den kommunala planeringen. En särskild utvecklingsinsats är att »erbjuda ett kunskapslyft för alla kommunala politiker och tjänstemän om kulturens potential i kommunal utveckling och samhällsplanering«. De regionala förvaltningarna Västarvet och kultur i Väst har ett utpekat uppdrag att främja plats- och samhällsutveckling.

Genomförandet av denna seminarierie är svaret på den utvecklingsinsatsen. Målsättningen har varit att bjuda in aktörer/föreläsare med olika bakgrund och erfarenheter för att visa olika sätt att arbeta med kultur som drivande kraft och på så vis ge goda exempel eller om man så vill låta deltagarna fylla en verktygslåda med idéer och utvecklingsmetoder. Målgruppen för seminarierna har varit tjänstemän i kommunerna som ansvarar för utvecklingsarbete inom näring, turism, kultur, samhällsbyggnad, socialtjänst eller andra platsrelaterade områden.

Seminarierien är en samverkan mellan: Västra Götalandsregionen (Koncernavdelning kultur, Västarvet och Kultur i Väst), Skaraborgs kommunalförbund, Fyrbodals kommunalförbund, Sjuhärads kommunalförbund samt Kulturchefsnätverket i Göteborgsregionen.

Seminarierna har delats in efter tema snarare än geografi. Ett kring kranskommuner, ett kring mindre orter, ett kring delregionala tillväxtmotorer och ett kring Göteborgs stad.

Seminarierna kopplar också till andra regionala utvecklingsinsatser. Ett av dessa är Västra Götalandsregionens arbete med Kreativa kraftfält och den forskning som framförallt bedrivits av Pier Luigi Sacco på temat.

Pier Luigi Sacco har i sin forskning beskrivit hur kulturen stärker kapaciteten för innovation. Då kan kulturen vara en motor i platsutvecklingen. För att detta skall bli fallet krävs en rörelse mot det som kallas kultur 3.0. Kultur 1.0 är ett läge där kulturen är grädd på moset, och bara är en kostnad. Kulturen är inte till för alla. Kultur 2.0 är ett skede där kulturen blir tillgänglig för alla på en marknad. I kultur 3.0 suddas gränserna mellan produktion och konsumtion ut, och alla kan både skapa och konsumera kultur. På så sätt blir kulturen involverad i alla samhällssektorer, i systemövergripande kulturdistrikt. Då blir kulturen och kulturellt deltagande försatt i ett läge att den kan koppla ihop olika sektorer. Kulturen kan då koppla ihop olika aktörer vid platsutveckling.

Varje seminarium inleddes med att moderatorerna gav en teoretisk grund om platsutveckling utifrån Saccos teoribildning. Seminarierien var tänkt som ett första steg i ett långsiktigt arbete för att stärka plats- och samhällsutveckling. Avsikten var att undersöka intresset bland kommunala tjänstepersoner och ringa in vilka insatser som skulle vara särskilt angelägna.

Innehåll

Seminarium 1	5
Kranskommuner – kulturdriven platsutveckling i kranskommuner	5
Program.....	5
<i>Kulturdriven platsutveckling, GEHL Köpenhamn</i>	6
<i>Från upplevelser till egenmakt Botkyrka – En kommuns resa mot hållbar utveckling</i>	6
<i>Floda stationssamhälle utvecklas genom BID</i>	7
<i>Kultur som motor i kranskommunernas utveckling</i>	7
 Seminarium 2	9
Delregionala tillväxtmotorer – hur stärker vi den innovativa förmågan?	9
Program.....	9
<i>Kulturen gör om stan – exemplet Haparanda</i>	9
<i>Hur bidrar en regional högskola till utvecklingen i regionala tillväxtmotorer – och hur realiserar potentialen i det?</i>	11
<i>Skövde</i>	12
<i>Kulturens roll i Borås strategiska utveckling</i>	13
 Seminarium 3	14
Mindre orter – kulturens roll i att utveckla platsens själ.....	14
Program.....	14
<i>Inledning</i>	14
<i>Vardö restored</i>	14
<i>Regenerating a Rural Area Through the arts</i>	15
<i>Not Quite – besöksmål och nätverk</i>	16
<i>Mötesplatsen Inredia</i>	17
<i>Grästorp</i>	18
 Seminarium 4	19
Den stora staden – hur ta vara på initiativ och våga släppa kontrollen?	19
Program.....	19
<i>Berättelsen om Köpenhamn</i>	20
<i>Lokal platsutveckling – exemplet Ringön</i>	20
<i>Gamlestaden, Göteborg – från förfall till pånyttfödelse</i>	23
Slutsatser från workshops.....	24
<i>Bikupa med digitala redskap</i>	26
Reflektioner från arrangörerna	26

Seminarium 1

Björn Ohlén och Karin Lundmark hälsar välkomna.

Kranskommuner – kulturdriven platsutveckling i kranskommuner

31 januari 2017, Göteborg

Kranskommunernas dilemma är just närheten till storstaden. Den stora stadens utbud riskerar att släcka den lokala identiteten och skapa pendlingsorter utan egen attraktivitet. Måste det vara så? Kan lokala initiativ blomma ut även i stadens skugga? Kan det till och med vara attraktivt för de som bor i staden?

Program

Moderatorer: Björn Ohlén och Karin Lundmark

- 09:00 Kaffe och registrering.
- 09:30 Välkommen! Varför platsutveckling?
Björn Ohlén och Karin Lundmark
- 10:00 Kraftfulla kranskommuner – kulturdriven platsutveckling med människan i centrum.
GEHL, Ola Gustafsson
- 10:45 3 exempel på metoder och förhållningssätt för

kulturdriven platsutveckling i nordiska kranskommuner.

GEHL, Ola Gustafsson

11:30 Bikupa med digitala redskap.

11:50 Lunch

12:50 Från upplevelser till egenmakt – en kommuns resa mot en hållbar utveckling.

Pernilla Hellman, Botkyrka kommun

Reflektioner om Botkyrkas arbete med att gå från kultur som upplevelsenäring till deltagande kultur, om utmaningar och möjligheter med att bygga och skapa innehåll i ett platsvarumärke. Och hur skapar man utveckling med kultur som drivkraft inom en organisation med fokus på styrning och uppföljning?

13:30 Floda stationssamhälle utvecklas genom BID.
Eva Bamberg, projektledare

BID (Business Improvement District) – en internationellt framgångsrik metod för platsutveckling som organiserar och finansierar en samverkansplattform mellan civilsamhälle, näringsliv och offentliga aktörer med

syfte att attrahera boende, besökare och etableringar. Här utifrån exempel från Floda.

14:00 Tankesmedja. Kaffe serveras samtidigt.

15:00 Kultur som motor i kranskommunernas utveckling.

Pia Areblad berättar utifrån sin långa erfarenhet av kultur och näringsliv om hur kommuner kan tänka kring kultur som utvecklingsfaktor.

15:40 Vad händer nu och hur går vi vidare?

Björn Ohlén och Karin Lundmark

16:00 Slut

Björn tackar Ola Gustavsson.

Kulturdriven platsutveckling, GEHL Köpenhamn

Ola Gustavsson

Ola berättar om kopplingen mellan fysisk form och mänskligt liv. Han beskriver forskningsarbetet och hur de på GEHL hela tiden jobbar med omvärldsanalyser.

De kommer fram till hur folk befolkar olika platser och »upplevelserum«. GEHL har forskat på människans nyfikenhet genom livet och kollat på hur detta påverkar hur människan lever och upplever olika miljöer. Miljön i större städer tas upp och hur man ska anpassa den till människan. Ett exempel han ger är marknadsföring i ögonhöjd. Han visar också några exempel på lyckade konstinstallationer som kulturprojekt på olika offentliga platser.

Ola går igenom olika tidsepoker för att visa hur det offentliga rummet hela tiden förändras. Det är viktigt att bjuda in människor till gemenskap och att kulturen drivs framåt av medskapande. Han lyfter också fram barn och äldre som en resurs på mindre orter.

Efter pausen fortsätter Ola att berätta mindre orter där man vill förbättra livskvaliteten. Ett exempel han har är Gladsaxe utanför Köpenhamn. Han pratar om hotspots där olika platser lyfts fram och visar vad sta-

Grupparbete.

den skulle behöva för att öka invånarnas stimulans. En ökad interaktion på platser är viktigt säger han.

I båda delarna tar han upp det nödvändiga i att göra mer av det befintliga som finns på platsen.

Från upplevelser till egenmakt

Botkyrka - En kommuns resa mot hållbar utveckling

Pernilla Hellman

Pernilla tar upp betonghusen i Botkyrka och om renoveringsprojekt i utsatta områden.

The Latin Kings tas upp och hon pratar om deras inverkan på uppfattningen om Botkyrka. Hon pratar om en mångkulturell stadsdel där man vill skapa ett kulturarv. Genom samverkan inom kulturen menar hon att man kan vända den negativa bilden till något positivt.

Hon pratar om satsningen på kreativa näringar och om varumärkesbyggandet av platsen.

Vidare pratar hon om utmärkelser som kommunen fick men som fick en negativ effekt.

De kreativa näringarna kom i konflikt med invånarna och skapade ett glapp. Ungdomar protesterade och ockuperade kommunhuset. Pernilla pratar om det som en positiv erfarenhet, då man fick lägga om hela kulturstrategin. Detta ledde så småningom till att man involverade invånarna allt mer och drog slutsatser där medskapande bidrar till utveckling. I strategin gavs ett allt större utrymme för kreativitet där man frågade alla målgrupper om nya idéer.

Pia Areblad om balans

Floda stationssamhälle utvecklas genom BID

Ingemar Hjelm – Projektledare BID Floda

Ingemar beskriver BID-metoden som ett sätt att använda pengarna på rätt sätt och med samverkan. Han beskriver det som att man definierar ett område som man implementerar.

Han pratar om att metoden först implementerades i New York och om hur väl det fungerade där. Han pratar om Floda och om de tomma affärslokaler och kriminellt belastade platser som finns i natursköna områden. Han tar då upp passiva fastighetsägare som byttes ut mot lokala fastighetsägare som såg problemet och agerade. Han tar upp businessperspektivet, men pratar också om hur medborgarnas perspektiv är viktigt. Han pratar om Cultural planning som metod för att kartlägga platsen och för att stärka kommunens självbild.

Man kom fram till hållbarhetsfrågor som mat och kollade på matföretagen runt omkring i kommunen.

Han pratar om förändringen av torget som gick från att var tomt och öde till en levande plats med en helt ny torghandel. Nya aktörer flyttade in och gav platsen ett lyft. Han pratar om Floda som en plats som kommit »närmare« Göteborg och att Floda blivit mer attraktivt för storstadsbon. Han tar upp målgruppsperspektivet där man inriktade sig till barnfamiljer och där fler lekparker hjälpte till att lyfta platsen. Han pratar om samverkan med närliggande orter som Nääs och Tolered. Han pratar om det långsiktiga projektet i Floda och att man jobbar tålmodigt. Positiva reaktioner från både invånare och företagare. Han tar också upp fyrfältaren som strukturellt hjälpmedel.

Kultur som motor i kranskommunernas utveckling

Pia Areblad – Näringslivschef Ale Kommun, Grundare Tiltt

Kultur som motor i kranskommuners samverkan

Pia pratar om omvärldsstudier om produktion där man kollat på hur man jobbar i andra länder som till exempel USA. Hon pratar om en strategi som går ut på att korsbefrukta kultur och näringsliv. Man involverade unga entreprenörer och detta bidrog bland annat till lyckade världscuptävlingar i Snowboard som genomfördes i Ale under två år trots snöbrist.

Hon visar också ett exempel där åtta stycken konstnärer från olika länder går in i företag för att hjälpa dem bli mer innovativa. Hon pratar om mod och nytänkande där man involverade konstnärerna i ett två-årsprojekt. Hon talar också om att skapa konstverk genom produkter och människor.

- Pollex är ett exempel som tas upp som lyckat.
- Ekologiska snacks som säljs genom musik är ett annat.

Frågestund.

Hon pratar om stoltheten för Ale-borna och de positiva effekterna som projektet medförde. Medial synlighet för kommunen. Företagen fick nya verktyg att jobba med och blev också uppmärksammade i Media. Hon pratar om efterarbetet där konstnärerna vidareutvecklar sina metoder och sitt entreprenörskap. Pia pratar också om ökad förståelse för konflikter som uppstår i olika samverkansprojekt. Respekten för olika drivkrafter trycker hon också på.

Seminarium 2

Delregionala tillväxtmotorer – hur stärker vi den innovativa förmågan?

3 februari 2017, Skövde

De medelstora städerna växer och vill locka samma inflyttare som storstaden. Ett rikt kulturliv är en viktig attraktionskraft, men det räcker inte med kulturutbud. Kulturen måste integreras i stadsutvecklingen på ett mera genomgripande sätt.

Magnus Fredricson välkomnar Erik Praestgaard och Katarina Strömgren Sandh.

Program

Moderatorer: Magnus Fredricson och Eva Pettersson

09:30 Kaffe och registrering.

10:00 Välkommen! Varför platsutveckling? Magnus Fredriksson och Eva Pettersson

10:20 Kulturen gör om stan – exemplet Haparanda. Jytte Rydiger, Kulturchef, Haparanda

2013 gapade skyltfönstren i Haparandas innerstad tomta. Det lokala missnöjet var stort. Under tre år har kulturen koordinerat insatser med centrumdesign för att skapa ett mer attraktivt centrum. Målet var att attrahera två nya företagsetableringar i de tomma affärslokalerna. Efter två år är man uppe i elva.

11:00 Hur bidrar en regional högskola till utvecklingen i regionala tillväxtmotorer – och hur realiseras potentialen i det?

Lina Bjerke, lektor vid Internationella Handelshögskolan i Jönköping

Högskolor bidrar på olika sätt till samhällsutvecklingen. Hur kan potentialen i detta realiseras i ännu högre grad, och vad kan kommunala och regionala aktörer göra för

att det skall kunna ske? Lina Bjerke presenterar forskning om hur en högskola kan bidra till lokal och regional utveckling genom innovation och entreprenörskap.

11:40 Bikupa med digitala redskap.

12:00 Lunch

13:00 Kulturens roll i Borås strategiska utveckling. Eva-Lotta Franzén kulturchef och Medeia Sogor Ekner, museiutvecklare ger en bild av kulturen och kulturarets roll i Borås utveckling.

Att skapa ett nytt kultur- och fritidspolitiskt program för Skövde.

Katarina Strömgren Sandh, kulturchef och Erik Prestgaard, näringslivschef berättar om hur kultur och näringsutveckling kan samverka för ett stärka Skövdes position som tillväxtmotor.

14:00 Tankesmedja. Kaffe serveras samtidigt.

15:00 Att försätta kulturen i ett läge så att den kan bidra till lokal utveckling.

Johanna Forslund Kullander, utvecklingschef i Vara kommun

I Vara kommun har kulturen en central roll – både konserthuset och stationshuset har väckt stor uppmärksamhet. Dessa satsningar är sprungna ur en strategi där kulturen skall spela roll för utvecklingen. Och den strategin har i sin tur påverkat hur kommunen organiserar sitt utvecklingsarbete.

15:40 Vad händer nu och hur går vi vidare? Magnus Fredriksson och Eva Pettersson

16:00 Slut

Kulturen gör om stan – exemplet Haparanda

Jytte Rüdiger, Kulturchef Haparanda

Jytte Rüdiger är före detta landsbygdsutvecklare och har arbetat med exempelvis Leader, föreningen Ung på landsbygden och har suttit i styrelsen för Hultsfredsfestivalen och andra kulturfestivaler för unga.

När hon tillträdde sin tjänst var det mycket som stod still i Haparanda, flera tjänster inom kommunen var vakanta och många flyttade ut. Haparanda ligger på gränsen mot Finland med Torneå som tvillingkommun på andra sidan gränsen. Med 10 000 invånare i Haparanda och 20 000 i Torneå har det varit stort fokus på hopbyggnad och många passerar dagligen över gränsen, exempelvis kommer många från Finland för att handla i Haparandas IKEA-varuhus som blivit det

Jytte Rüdiger.

tredje bäst säljande. IKEA har också ett stort upptagningsområde runtomkring de båda tätorterna. Men vad gör man i Haparanda efter att man handlat? Det är enligt Rüdiger den största utmaningen att utveckla. Hon tycker att det saknas känsla för just landsgränserna som attraktion och att man tyvärr har byggt ihop städerna på ett sätt så att gränsen mellan länderna är nästan osynlig. Istället skulle Rüdiger vilja se en plats där besökare kan fotografera sig med ena benet i Sverige och det andra i Finland.

År 2013 hölls en workshop med medborgare och butiksägare om platsutveckling med fokus på innerstan. Denna föregicks av en Cultural Planning-process. Ett utvecklingsprojekt startade med en budget på 300 000 kronor för att skapa tre mötesplatser i det offentliga rummet. Just fysiska mötesplatser ser Rüdiger som centralt i utvecklingen av platsen, att människor kan mötas och trivas tillsammans. Sverige-Finska folkhögskolans och handelsskolans elever hjälpte till att skapa platserna och praktikanter från exempelvis ljusdesignutbildningen gjorde konstprojekt. För att väcka ett engagemang och skapa delaktighet delades tidningen »Vi gör om stan« ut till alla hushåll. En konstnärlig ledare anställdes. Då budgeten var begränsad så byggde och målade projektdeltagarna själva möblerna som ställdes ut på mötesplatserna.

Workshopen och mötesplatserna var startpunkten för ett målinriktat arbete med kulturen i Haparanda. Två politiska mål sattes:

1. Säkra kunskapen om vårt kulturarv och skapa stolta medborgare i Haparanda.
2. Haparanda kommer att förstärkas utifrån målsättningen att skapa en attraktiv centralort

för alla medborgare och besökare. På sikt ser vi framför oss en blomstrande innerstad med ett rikt socialt som kulturellt liv.

Park och gatukontoret har funnits med hela tiden.

På vägen mot det första kulturpolitiska målet ville kulturchefen börja med att synliggöra det fysiska kulturarvet. I Haparanda finns äldre försvarstorn som ägs av Fortifikationsverket men kullarna de står på är kommunens mark. Efter att man ordnat med belysning av tornen och informationsskyltar gjorde försvarsmakten en tillsyn av tornen och menade att man helst inte ville ha tornen upplysta ifall det skulle uppstå en situation då tornen ska tas i bruk. Men nu är tornen redan belysta och alla unga ska säkras ett besök på platsen som kulturhistoriskt minnesmärke. Man har även belyst bron över till Finland.

För att kunna genomföra platsutvecklingsrelaterad verksamhet utan att besluten fastnar i den byråkratiska apparaten behöver kultur och fritid navigera förbi ett och annat regelverk som står i vägen. Exempelvis har man låtit uppföra staket på ett område där man reglerna säger att man inte får bygga staket – då har man kallat staketet för stängsel och då har det gått bra. Andra gånger berättar Rüdiger att hon fått backa när hon gått för hårt fram, men då har ändå uppmärksamheten kring initiativen bidragit till en positiv anda eller fört utvecklingen framåt på andra sätt. Ett exempel är när man satte upp nya trafikskyltar med Rockabilly-motiv som identifierar Haparanda. Polisen anmodade då kommunstyrelsen att ta ner skyltarna men i kölvattnet av detta satte gitarmuseet i Umeå upp en av skyltarna.

Ett annat exempel är de pollare som Kultur och fritid placerade ut för att spärra av för bilar och öka trivselen i området vid vattnet. Dessa gillades inte av parkchefen som tyckte de förfulade miljön. Boten blev att park och natur anlade blomplanteringar runt pollarna och resultatet blev i slutändan ännu bättre. Driften lades på park- och naturavdelningen.

För strandområdet fanns önskemål om fler caféer. Länsstyrelsen finansierade en konstnärlig ledare och byggde ett strandcafé, bastu och lekpark. Trots en regnig första sommar så bar sig caféet tack vare en stor tillströmning under den korta period då det var fint – det stämde att det fanns ett sug efter ett café på denna plats.

På vägen mot det andra kulturpolitiska målet har man förutom de nya mötesplatserna gjort några insatser. I samverkan med butiksägarna som var och en in-

vesterade i enhetliga gjutjärnsskyltar för att ge staden en prägel av »gamla stan«.

En satsning på företagsutveckling i centrum har bidragit till att inga affärslokaler i centrum står tomma idag.

2014 och 2015 satte man upp Popup-butiken *Made In Tornedalen* där lokalt producerade varor såldes. Konceptet utvecklades vidare och inspirerade till:

- Butiken Tornedal & c:o som drivs av konstnärer tillsammans med asylsökande där fyrtio lokala producenter säljer sina varor i gemensamma butiker – varor som inte var och en hade kunnat säljas i egna butiker.
- Företagarföreningen Made in Tornedalen, ett samarbete mellan företag i Trnedalen inom hantverk, design, mat och besöksnäring.

För att Haparanda ska utvecklas mera som levande plats ser Rüdige att fler evenemang och exempelvis båt-turism behöver utvecklas.

Lina Bjerke.

Hur bidrar en regional högskola till utvecklingen i regionala tillväxtmotorer – och hur realiserar potentialen i det?

Lina Bjerke – Högskolan Jönköping

Lina Bjerke är lektor vid Centrum för entreprenörskap och regional utveckling på Högskolan i Jönköping. Hon berättar om högskolans forskning kring urbaniseringstrender och flyttströmmar till och från landsbygden. Hon inledde provokativt med frågan: Har landsbygden någon betydelse i Sverige idag. Om de mest utsatta kommunerna utgör en procent av Sveriges be-

folkning måste vi övertyga de andra 99 % om varför vi skall lägga pengar på den sista procenten.

Hon poängterade att Landsbygder alltid ska omtalas i pluralform. Villkoren skiljer sig mellan olika platser och att prata generell landsbygdsutveckling är inte fruktbart.

Om man tittar på Sverige utifrån produktionsvärden i olika delar i landet ser kartbilden annorlunda ut. Då är landsbygden inte längre oviktig. Sveriges landsbygd överproducerar och har stor betydelse.

Lina gjorde en utvikning på temat – Utan landsbygd ingen jul. Lite skämtsamt men en botten av allvar. (julskinka, julgranar...)

Sker innovationer på landsbygden?

Stöden för innovation utgår från att landsbygden har dålig innovationskraft. Beror på att statistiken bygger på företag med mer än tio anställda. Tar man med de små företagen står sig landsbygden rätt bra. Det man tydligt ser är betydelsen av att samverka med andra (framför allt starka tillväxtregioner) och detta behöver man utveckla. Kan bero på bristande egna starka nätverk i egna regionen.

Receptet för tillväxt: Kunskap och mångfald.

Kunskap:

Det handlar om att lära sig (ta till sig kunskap) snabbare än sina konkurrenter. Det är det man lär sig när man utbildar sig

Mångfald: Jane Jacobs frontfigur. Sysselsättningsgraden för utrikes födda är för låg för att ta tillvara på potentialen. Påverkar innovation och tillväxt i företag. Kommuner med större mångfald har också större innovationskraft. Man skall förstå mångfald i vid bemärkelse. Ett problem är den homogena näringsstrukturen på landsbygden. Om man bara står på ett ben är man sårbar vid kraftiga strukturomvandlingar.

Lina poängterar att bredd i utbildning viktigare än specialisering. Hur hänger det ihop med smarta specialiseringsstrategier där man strävar efter att smalna av?

Lina visar att 86 procent av kommunerna tappar de unga invånarna. Man har också tappat sina högutbildade till storstadsregionerna.

Det är viktigt att få ut högre utbildning i olika delar på landet för att öka kompetensnivån på landsbygden. Om de inte stannar kvar efter utbildningen – vad tjänar då satsningen till?

Sedan 1990-talet har denna utveckling förstärkts.

Varför skall man då stanna i en landsbygdskommun?

Lina har tittat på de som utbildade sig 1998 och sett vad som hänt.

Man förlorar inte ekonomiskt på att stanna på landsbygden.

Andelen arbetslösa skiljer sig inte heller så mycket.

Vilka strategier skall vi ha för att öka landsbygder-
nas kompetensförsörjning och mångfald. (Förnyelse
är ett bättre begrepp än innovation). Ofta hör man
tre argument:

Argument 1 – Allt är lugnt bara vi får bredband.

Inte sant men det skall vara en självklarhet. Det är
inte det som löser problemet. The world is flat – stäm-
mer inte. Inget pekar på att fler väljer att bo utanför
storstäder trots att det är tekniskt möjligt.

Argument 2 – Unga högutbildade är inte viktigare
än andra.

Jo det är de eftersom de är digitalt kompetenta och
står för nytänkande.

De är snabba, de är kreativa, de vill ha kul jobb.

De föder barn viket är viktigt för befolkningssam-
mansättningen i landsbygden. Kantareller. (Efter for-
men på befolkningskurvan: lågt födelsetal, många pen-
sionärer = hur ska unga ta hand om de äldre?)

Argument 3 – ja men vi har en stark inflyttning av
kapitalstarka pensionärer.

Det man tillför till samhället efter pension jäm-
fört med vad man kostar för samhället är bara några
år. Dessutom är de inte rörliga i jämförelse med grup-
per 25–35.

Nya strategier:

Tänk smalt.

Vilka tog examen 2001. Var bor de 1996, var bor de
2001, var bor de 2006, var är de 2011?

30 procent kom från landsbygden. 40 procent har
flyttat till en stad, 2 procent till stadsnära landsbygd.
Nästan hälften är kvar på landsbygden. Det är mycket
lättare att få hem någon än att locka någon ny inflyt-
tare. Idag ägnar man mer kraft åt de som inte vill flytta
till Skövde än åt de som väljer att stanna kvar.

Vem kommer hem och vem inte?

Individuella faktorer

Om man har längre utbildning. Om man är singel,
om man har utrikes bakgrund.

De som får barn fem år efter examen flyttar hellre
hem. Effekten borta efter tio år.

Regionala faktorer

utbildningsnivå

Skövde

**Erik Praestgaard, näringslivschef
och Katarina Strömgren Sandh, kultur och fritidschef**

Näringslivschefen och kultur- och fritidschefen uttryck-
te att de är övertygade om att de har utbyte av att sam-
verka. De vill riva stuprören och ser skärningspunkterna
mellan kultur och näring. Praestgaard nämner att Volvo
vore ingenting utan designen. Ska man skapa förutsätt-
ningar för designen i näringslivet så behövs förstås sats-
ningar på exempelvis kulturella utbildningar. Han ser
kultur som en investering snarare än en kostnad. Ett
aktuellt samarbete som kommunen har är med Hög-
skolan för dataspelsutveckling för att visa att det finns
arbetsmöjligheter efter utbildningen.

Båda har ett samhällsutvecklingsperspektiv där allt
hänger ihop för platsens utveckling och de berättade
att Kulturella och Kreativa Kraftfält-studien i Skara-
borg kommer att ligga till grund för kommunens kul-
tur- och fritidspolitiska program.

Skövde kommun planerar en ny mötesplats – Kul-
turefabriken. Här ska stadsmuseet, musikskolan, fören-
ingslivet och högskolan kunna mötas i ett flöde. Pla-
neringen av detta är en process, och för att bjuda in
så många som möjligt i innehållsplaneringen kommer
huset att invigas innan det är färdigt.

En annan mötesplats, som är befintlig idag, är Rosa
huset som är en kollektivverkstad med kollektivt ägda
verkstäder för konstnärer. Västra Götalandsregionens
konstenhet, Skövde kommun och kollektivverkstaden
driver där även konstnärateljé och bostad och resi-
densverksamhet.

På frågan vad kreativiteten har betytt för Skövde
svarar Strömgren Sandh och Praestgaard att man ska
våga sätta tuffa mål, köra igång utan att veta var det ska
sluta, lägga fokus på några områden i taget och knyta
ihop praktiken med akademien.

På frågan om hur Skövde kan kroka arm med grann-
kommunerna svarar de att om tjugo år blir det nog
nödvändigt och att ett samarbete skulle innebära att
inte kommunen behöver satsa på allt, var och en ut-
vecklar sin särart så att platsen från grannkommunen
sett framstår som en attraktiv plats att besöka.

Kulturens roll i Borås strategiska utveckling

Eva-Lotta Franzén kulturchef och Medeia Sogor Ekner, museiutvecklare

Sikte på Borås 2040, ett samarbete mellan näringsliv, fastighetsägarna och Borås stad.

Ett sjuttioal personer har varit involverade i workshops med olika teman och skapat en samrådsarena med en gemensam syn på stadsutveckling.

Historiskt sett är Borås en handelsstad med en stor textilindustri. När den tappade mark uppstod en kris men kommunen har återhämtat sig och återigen står textilen i centrum, tillsammans med konsten. Borås som skulpturstad har en historia som går tillbaka till 1970-talet då man visade politisk konst och stora internationella konstnärskap på konstmuseet. Många skulpturer tillkom på 1990-talet och 2000-talets Pinocchiodebatt bidrog ytterligare till att sätta staden på konstkartan.

En skulpturgrupp har inrättats i kommunen. Borås Internationella Skulpturbiennal som funnits sedan 2008 får ett investeringsanslag varje gång, som möjliggör ett permanent inköp.

I Borås har det varit nolltolerans mot street art men man har öppnat upp med Street Artfestivalen No Limit som 2017 genomförs för tredje året och är en av de första utställningarna med street art i organiserad form. Den genomförs i samarbete med näringslivet i Borås. Beställda konstverk kombineras med en öppen vägg för alla att måla på.

Ett program är på gång för att stärka och utveckla museerna och det har tagits beslut om att i allt beredningsarbete i kommunen ska det finnas ett kulturperspektiv. Bolag och beredningar har haft möte om den frågan. För att integrera kulturfrågorna i övrigt arbete har man anpassat kommunens organisation och arbetssätt så att exempelvis Kultur och fritids bebyggelseantikvarie tidigare kommer med detaljplanarbetet, istället för att vara remissinstans.

En arbetsgrupp har inrättats för strategisk stadsutveckling. Medeia Sogor Ekner som är museiutvecklare ingår i gruppen och kan se en rad fördelar med det:

- Man kan lättare komma åt material om behov i kommunen

Frågestund.

- Man kan påverka andra tjänstemän
- Man har större chanser att sätta kulturens frågor på agendan
- Man kan få gehör för museets frågor
- Museernas utveckling kan sammanlänkas med övriga stadsutvecklingsprojekt
- Insyn och delaktighet i aktiviteter och utvecklingsprojekt som planeras

Konferensserien Urban Talks har utgångspunkten att kulturen är en motor i stadsutvecklingen. Här samlas chefer och nyckelpersoner från miljökontoret, kulturförvaltningen, stadskansliet och kommunikation. Urban talks är också en länk till civilsamhället. Från kommunens sida märker man tydligt av ett engagemang från civilsamhället och dessa perspektiv vill man ta vara på.

Innovationsplattform Borås består av högskolan och kommunen med flera. I utvecklingsområdet Norrby har man kartlagt behoven med hjälp av Cultural Planning. Idéer från medborgardialog matas in i förstudier. Några spår som har kommit upp i förstudierna och som man vill utveckla är mataktivism, hållbar mat och stadsodlingar.

Seminarium 3

Mindre orter – kulturens roll i att utveckla platsens själ.

7 februari 2017, Herrljunga

På orter med begränsade ekonomiska resurser drivs platsutvecklingen ofta av privata eller idéburna organisationer. Man »tar saken i egna händer« och är både producent och konsument. Därmed ligger man i framkant på den starka trenden kring ett allt mer deltagandebaserat arbetssätt. Hur kan man bygga strukturer som undviker tillfälliga tomteblöss och istället uppmuntrar ett kontinuerligt arbete med det lokala engagemanget?

Program

Moderatorer: Magnus Fredriksson och Karin Lundmark

09:30 Kaffe och registrering.

10:00 Välkommen! Varför platsutveckling? Magnus Fredriksson och Karin Lundmark

10:20 Vardö restored.

Svein Harald Holmen, projektledare Projektet Vardö Restored har gjort fiskebyn Vardö i Nordnorge till ett omtalat projekt där man stärkt ett lokalt engagemang kring platsens utveckling och restaurerat både byggnader och social sammanhållning genom att arbeta nära de boende.

11:00 Regenerating a Rural Area Through The Arts. Observera att föredraget hålls på engelska.

Simon Davidson, Creative Director, CatStrand Arts & Visitor Centre

Catstrands Art & Visitor Centre har gått från en nedlagd skola till en mötesplats och arena för kultur på den skotska landsbygden. Centret som fungerat som kulturellt nav i sin region i tio år är nu nominerat till årets kulturanläggning av BBC. Denna framgångssaga visar hur kulturen kan bidra till lokal utveckling och ekonomisk tillväxt på landsbygden.

11:30 Bikupa med digitala redskap.

12:00 Lunch

13:00 Not Quite – besöksmål och nätverk.

Malin Palm, verksamhetsledare Not Quite, Stefan Jacobson, kulturchef och Anna Hjelmberg, turismutvecklare i Åmåls kommun

Not Quite i Fengersfors i Åmåls kommun verkar på ett nedlagt pappersbruk som fyllts av konstnärer och

andra småföretagare inom kreativa näringar. Det drivs som ett kooperativ och fungerar som kreativt nätverk vars kulturarrangemang mitt i den dalsländska skogen har gjort bruket till ett av Dalslands främsta besöksmål. Mötesplatsen Inredia, en port till både gårdagens och framtidens Tibro. Pelle Ekholm, kulturchef Tibro Inredia är en dynamisk mötesplats för inredningsdesign i vid bemärkelse med utställningar, mötesrum och restaurang. Det är dessutom ett forum för designstudenter, möbelproducenter, arkitekter och professionella möbelproducenter. Inredia är en plats där branschfolk kan mötas, utvecklas och göra affärer.

14:00 Tankesmedja. Kaffe serveras samtidigt.

15:00 Samverkan för lokal utveckling – ett treårigt projekt inom Västra Götalandsregionen. Eva Bamberg, projektledare

BID (Business Improvement District) – en internationellt framgångsrik metod för platsutveckling som organiserar och finansierar en samverkansplattform mellan civilsamhälle, näringsliv och offentliga aktörer med syfte att attrahera boende, besökare och etableringar.

15:40 Vad händer nu och hur går vi vidare? Magnus Fredriksson och Karin Lundmark

16:00 Slut

Inledning

Magnus Fredricson, Karin Lundmark inleder seminariet och beskriver bakgrund och syfte samt ger en teoretisk bakgrund med utgångspunkt från Pierre Luigi Saccos teorier kring Kultur 3.0.

Hur försätta kulturen i ett läge där den på allvar kan bidra till lokal och regional utveckling?

Vardö restored

Brona Keenan

Brona Keenan är landskapsarkitekt från Irland och projektledare för ett projekt inom Vardö Restored som heter Komafest.

Vardö är ett fiskesamhälle på en ö i nordnorge precis vid gränsen till Ryssland med Murmansk som närmsta ryska stad. Man har rika fiskevatten och har en lång tradition som del i torrfskrutten längs norska kusten. Platsen är en kulturell smältdegel och har en strategisk betydelse sedan länge.

Brona Keenan.

Vardö har en kulturhistoriskt värdefull trähusbebyggelse som hotas av förfall. Inom Vardö restored har man både arbetat med restaurering av byggnaderna, människorna och samhället. Idag har samhället 2 000 invånare jämfört med 4 200 på 1960-talet. Och antalet fiskebåtar har reducerats kraftigt.

Tyskarna brände många städer i Finnmark i slutet av andra världskriget och Vardö har den största samling trähusbebyggelse i området.

Vardö restored startade i ett annat mindre samhälle som heter Hamningsberg där centralisering ledde till utflyttning. Man letade efter ett projekt som kunde lyfta fram de värdefulla byggnaderna. Man skämdes för att man inte tog tillvara de förfallna byggnaderna.

Man satte upp en kåta som man hade som möteslokal som alltid var öppen. Delaktighetsprocessen var grunden i arbetet. Grunden var att hjälpa den lokala befolkningen – empowerment.

Vardö restored startade 2012. Projektet ägs av Vraneng museum.

Man har satt ihop ett tvärvetenskapligt team.

Rasmus arbetar med Rådgivning och workshops till fastighetsägare om byggnadsvård och försöka stärka de lokala hantverkarna.

Svein Harald är projektledare och den som har lokal förankring

Genom att sprida projektet och lyfta fram de lokala aktörerna skapar man en stolthet för att man är från Vardö.

Man arbetar med inventering, projektering och vård- och underhållsplaner för bebyggelsen.

Just nu har man femtio projekt på gång.

Samverkar med arkitekt högskolor som också arbetar nära invånarna.

I Komafest arbetar man med konst som lokal utvecklingskraft. Man drog igång en satsning med Norges främsta streetartkonstnär. Han bjöd in tolv internationella konstnärer och involverade också de lokala aktörerna i arbetet. Man arbetade med grafitti och konst på byggnaderna. Ett konstverk handlade om en nedlagd bio och detta ledde till att ägaren flyttade tillbaka till Vardö från Oslo och startade upp bion igen.

Invånarna fick göra egna konstverk på pannåer där de fick ge sin bild av Vardö.

Boulevard of broken dreams – tio internationella konstnärer fick arbeta med hur tomma byggander längs gatan kan återbrukas.

O.M. Nielsen Bakery. Rebake-projekt där man skapat en mötesplats för unga.

Man arbetar med en ny approach på kulturarv där man fokuserar på invånarna och ägarna mer än på husen.

Man arbetar inte bara i Vardö och Norge utan också på den ryska sidan i en by där 80 procent av byggnaderna skall rivas 2017 av myndigheterna (på grund av det strategiska läget). I skepnad av ett konstprojekt har man kunnat arbeta på platsen.

Staten har tagit fiskerättigheterna och vill exploatera det strategiska läget som är en av de få platserna med tillgång till fritt vatten i Ryssland. Hög arbetslöshet, stora sociala problem.

I konstprojektet bygger man om en vagn till ett rullande bibliotek som arbetar med insamling av berättelser och en plattform för utvecklingsprocesser. En likadan vagn finns i Vardö och så byter man erfarenheter genom dessa,

I Vardö har man arbetat med festivaler sedan länge (fem till stycken). Dessa har inte varit för turister utan för att få tidigare invånare att komma tillbaka och därför bibehålla kontakten med de utflyttade.

Regenerating a Rural Area Through the arts

Catstrands Simon Davidson

New Galloway ligger i västra Skottland söder om Glasgow. Catstrands är ett kulturcenter som firar tio år i år. Ligger i ett biosfärområde och i området ligger ett »mörkerområde« – det vill säga ett utpekade område som inte är upplyst av gatlyktor med mera.

Simon Davidson.

Catstrands består av fyra kommuner och många mindre samhällen på mindre än 500 invånare. 24 000 invånare varav 26 procent eller mer är över 65 och 23 procent eller mindre under 24 vilket är över medelvärdet i Skottland. Man har en halvtimmas bilfärd till ett samhälle på över 10 000 invånare.

Drabbades hårt av mul- och klövsjukan i början av 2000-talet. Det ledde till att turismen och jordbruket slogs ut.

Glenken community & Arts Trust är en lokal grupp som 2001 tog initiativ till en kultursatsning. Kultur var något de saknade och de hoppades att det skulle attrahera inflyttare.

Man köpte en nedlagd gammal skola och renoverade den till ett kulturcenter genom en omfattande insamling via fonder. Namnet kommer från en liten bäck som flöt under byggnaden. Nu har man konstgalleri, auditorium med konserthall, butik.

Man arrangerar kulturaktiviteter med kända artister och konstnärer som man inte tjänar så mycket på men de är viktiga för att sätta platsen på kartan. Man försöker hålla nere priserna för att lokalbefolkningen kan komma. Det täcker sällan gaget till artisten och pengarna kommer istället från fonder.

Man har arbetat med unga och konstprojekt och har jobbat nära de lokala skolorna.

Man driver också andra GCAT-projekt

Glenken Transport Initiatives, Glenken Gazette (magasin) och GK Childrens Club.

Utmaningar: Man är beroende av projektmedel och lotterifonder.

Man vill komma till en situation där man inte är beroende av fonder. Man vill boka professionella artister

Intervju med Brona och Simon.

men dessa kostar. Hög kvalitet är dock en förutsättning för att få offentliga medel. CS är ett viktigt kulturellt nav – inte bara ett exempel på lokal utveckling.

Fondmedlen söker man varje år vilket gör det ryckigt i planeringen.

Not Quite – besöksmål och nätverk

I det nedlagda pappersbruket i Fengersfors har konsthantverkskooperativet Not Quite skapat ett viktigt kulturcenter och dessutom ett viktigt besöksmål i Dalsland. Glupsk på Dalsland drivs av Dalslands Turist AB. femårsjubileum 2017. Lockar 5 000 besökare.

Inflyttningen har ökat och fler födda gör att orten växer. Stefan J säger att det är viktigt att hitta kommunens roll i att stödja platsen.

NQ ekonomisk förening startade 2002. Idag sextio delägare. Fengersfors bruk står på tre ben; konst & konsthantverk, företagshotell och industrihistoria.

Framgångsfaktorer:

En grupp konstnärer skapa en plats för sig själva men även för publik. En fastighetsägare som ville fylla bruket med aktivitet. Hyra lokal och lägenhet billigt.

En bruksort van vid inflyttningar och nytt folk.

Lyckliga omständigheter:

Stenebyskolan där många konstnärer jobbar, billiga bostäder, fantastisk natur, fin bruksort med aktivt föreningsliv, många småföretag, skola, dagis.

Hur möter NQ nya krav?

Fler besökare med nya förväntningar. Krav på nyskapande för att få offentligt stöd ställer krav.

Varför stötta med offentliga medel:

Tvärperspektiv viktigt.

Malin Palm, Not Quite samt Stefan Jacobsson, Anna Hjelmberg Åmåls kommun

Besöksmål:

En av de främsta i Dalsland

många olika besöksanledningar

Det finns flera andra besöksmål i närheten.

Hamnar inom flera politikområden. Det finns en långsiktig strategi. Kulturpolitiskt handlingsprogram. Kulturplan 2016–2018.

Kommunala formuleringar kopplar till de regionala formuleringarna. Exempelvis kulturpolitiskt uppdrag: stödja lokala aktörer långsiktigt. Inte ett bidrag utan ett kommunalt uppdrag.

Kreativ kultur.

Kulturens satsningar kopplar till övergripande strategiska mål för kommunen.

Att prova sig fram är viktigt.

Fengersfors: Kulturell mötesplats, brukets historia, näringsverksamhet, turism och besöksnäring.

Mötesplatsen Inredia

Pelle Ekholm

Pelle Ekholm, kultur- och fritidschef i Tibro kommun berättade om processen bakom mötesplatsen Inredia i Tibro. Tibro har en lång tradition av möbeltillverkning och orten utvecklades kring denna näring. Tibro är fortfarande ett starkt centrum för möbeltillverkning och inredningsdesign med flera världsledande företag och hög kompetens inom möbeltillverkning.

Man identifierade ett behov av en gemensam mötesplats som kunde profilera Tibro som möbelcenter och där företagen tillsammans kunde samverka. Resultatet blev Inredia – ett besöks- och mötescentrum för både besökare och Tibrobor. I huset finns besöks- och mötesservice, möteslokaler, kontor, en restaurang med fullständiga rättigheter.

Invävt i utställningen med modern design finns berättelser om Tibros historiska arv som möbelcenter. Utställningen är både folkbildande men också en del

Pelle Ekholm.

av den storytelling företagen kan ha nytta av i sina kundkontakter.

Målet är också att Inredia ska fungera som en mötesplats för designstuderande, designers, möbelproducenter, arkitekter och andra som arbetar professionellt med inredningsdesign. Målet är att Inredia ska vara »the melting pot of interior design

Inredia är inrymt i en gammal skjortfabrik om 1 500 kvadratmeter från 1944. Platsen och samverkan är ett utmärkt exempel på hur en plats kulturarv kan användas som ett värde i dagens lokala och regionala utveckling.

Grästorp

Magnus Fredricson

Magnus Fredricsson från Skaraborgs kommunalförbund berättade om ett utvecklingsprojekt kring Platsutveckling som genomförts i Grästorp och Skövde under 2015.

Pilotprojekten tag sin utgångspunkt i forskningsprojektet Kreativa Kraftfält Skaraborg. Detta syftade till att förstå kulturens roll i Skaraborgs utveckling. Slutsatsen var att kulturen har svaga kopplingar till de centrala regionala utvecklingsfrågorna i Skaraborg och att insatser för att stärka denna koppling krävs.

Grästorp bedömdes vara en intressant plats att pröva nya arbetssätt för att med kulturen som verktyg stärka ortens attraktivitet. Genom att inleda samtal med viktiga stakeholders i Grästorp ville man koppla ihop kulturaktörer till ett sammanhängande system som stärker ortens attraktivitet. Man arbetade även med att ta fram förslag på hur man fysisk kopplar samman de kulturfaciliteter som finns på orten till en sammanhängande stadsmiljö. Projektet utmynnade även i en handlingsplan för det fortsatta arbetet.

Seminarium 4

Den stora staden – hur ta vara på initiativ och våga släppa kontrollen?

9 februari 2017, Göteborg

Storstaden kan vara den kreativa kitteln där allt är möjligt, men det kan också vara platsen där människors initiativ inte får fäste i den kommunala strukturen. Hur skapar man en samhällsplanering som tar tillvara initiativen och vågar pröva nytt och kanske riskera att misslyckas?

Program

moderatorer: Björn Ohlén och Cornelia Lönnroth

09:30 Kaffe och registrering.

10:00 Välkommen! Varför platsutveckling? Björn Ohlén och Cornelia Lönnroth

10:20 Berättelsen om Köpenhamn

Jakob Kwedéris, chef för ДИТ-КВН, Köpenhamns kultur- och fritidsförvaltning, pratar om Köpenhamns nylanserade manifest »Storstadskultur 2.0«, utmaningen att få kulturlivet att arbeta tillsammans, att lita på lokala initiativ och våga säga »ja«.

11:00 Bikupa med digitala redskap.

11:30 Lokal platsutveckling. Exempel från:

Ringön, Hisingen – omvandling av en central industrimiljö.

Red Topp Johan. Ringön håller på att omvandlas från industriområde till en stadsdel med större inslag kultur och kreativa näringar. Processen skiljer sig från gängse stadsutvecklingsprojekt.

Selma Lagerlöfs torg – Backa i fokus.

Åsa Lorentzi. En utvecklingsresa från konflikter och kriminalitet till en trygg och attraktiv stadsdel genom ett långsiktigt samarbete mellan kommunen, föreningar, företag och boende.

12:00 Lunch

13:00 Förortens försprång!

Lasse Fryk är lektor vid institutionen för socialt arbete, Göteborgs Universitet och verksam som metodstrateg inom samverkansprojektet Lärandets Torg i Hammar-kullen. Han berättar om förortens försprång i en alltmer komplex värld.

13:30 Åga Rum – projekt Akademin – Bergsjön

Föreningen Pantrarna berättar om projektet Akademin som har beviljats medel från Kulturrådets satsning

»Kreativa platser«. Akademin är ett samarbete mellan Pantrarna, Konstfrämjandet och I love 415.

14:00 Tankesmedja. Kaffe serveras samtidigt.

15:00 Samverkan för lokal utveckling – ett treårigt projekt inom Västra Götalandsregionen. Eva Bamberg, projektledare

BID (Business Improvement District) – en internationellt framgångsrik metod för platsutveckling som organiserar och finansierar en samverkansplattform mellan civilsamhälle, näringsliv och offentliga aktörer med syfte att attrahera boende, besökare och etableringar.

15:40 Vad händer nu och hur går vi vidare? Björn Ohlén och Cornelia Lönnroth

16:00 Slut

Inledning

Björn Ohlén från Västärvet och Cornelia Lönnroth från Göteborgs stad hälsade välkomna till seminariet som arrangeras av Västärvet, Kultur i Väst, koncernavdelning kultur inom VGR och de fyra kommunalförbunden.

Bilderna av vad platsutveckling är varierar, bland annat beroende på den egna rollen. För en fastighetsägare kan det handla om insatser för att öka värdet på fastigheter, för en turismutvecklare kan det handla om att attrahera fler besökare, etcetera.

För dagens arrangörer handlar det om att arbeta utifrån platsens särart tillsammans med de människor som bor och verkar där.

Dagens seminarium är en uppstart. Den bygger också delvis på kartläggningen av de kreativa kraftfälten.

För Göteborgs stad är platsutveckling en viktig del av det som ligger framför. Det största stadsutvecklingsprojektet sedan 1970-talet pågår och det är till exempel viktigt att jämna ut skillnader i levnadsvillkor. Platsutveckling är ett sätt att skapa verkstad utifrån de övergripande styrdokumenterna och visionerna. Ett göteborgskt sätt att förstå platsutveckling är att det också handlar om ett förhållningsätt i utvecklingsarbetet.

Berättelsen om Köpenhamn

Jakob Kwedéris, chef för DIT-KBH, Köpenhamns kultur- och fritidsförvaltning, och hans kollega Sara Bech

Jakob beskriver hur Köpenhamn arbetar för att stimulera lokala initiativtagare.

Utgångspunkten är att Köpenhamn skall vara en stad där allt inte är planerat eller beslutat på förhand, utan där man försöker tänka nytt och gå nya vägar. Det finns då en utmaning när det gäller att driva utveckling och att vara en del av en offentlig struktur med krav på viss ordning och reda. Man vet ännu inte om man kommer att lyckas med detta, men viljan finns. Köpenhamn har rejäla storstadsambitioner. Detta handlar då både om stadens fysiska strukturer, men också om något mer. Resan går från storstadskultur till storstadsliv.

Kultur- och fritidsförvaltningen har ett antal hus eller anläggningar där det årligen genomförs 3 500 arrangemang som samlar 1 200 000 deltagare. En stor andel av allt detta samskapas med föreningar och cirka 3 000 eldsjälur. Förvaltningen har cirka 55 medarbetare.

Att arbeta med kultur i den stora staden handlar i hög grad om att få till fungerande samverkan med andra parter. Den egna förvaltningen behöver då utveckla sin kapacitet för dialog men också empati, det vill säga förståelse för de andra aktörernas situation. Samtidigt behöver förståelse myndighetsdelen av verksamheten också fungera.

Arbetet mot storstadsliv utgår från tre perspektiv:

1. Den stora staden som komplext sammanhang där hårdvara möter mjukvara
2. En tät storstad med goda livsmiljöer
3. Den stora staden går inte att kontrollera

Den stora staden genomgår kontinuerligt omvandlingsprocesser, och dessa får olika avsiktliga eller oavsiktliga konsekvenser. Nya strukturer tränger undan gamla, resursstarka människor kan komma att trängas undan andra grupper. Det är en utmaning att säkerställa att kulturen får plats vid dessa omvandlingar.

Kultur- och fritidsförvaltningen arbetar i ett antal insatsområden:

- Internationellt
- Historia och kulturarv

- Att stärka medborgarna
- Tillväxtens utmaningar
- Ett gott barnliv
- En digital stad
- Faciliteter och anläggningar
- Föreningar och folkbildning
- Samarbete med andra förvaltningar om utveckling av Köpenhamn

Att vara en förvaltning i en stor stad som bidrar till ett storstadsliv kräver att medarbetarna släpper taget och att man tillsammans lämnar komfortzonen. Det kräver också kapacitet att hantera konflikter, och att »omvandla skit till näring«. Det kräver ett kontinuerligt arbete med dialog och att bygga relationer.

Ledarskapet i kultur- och fritidsförvaltningen utgår från tre principer:

1. Lust och kulturens egenvärde
2. Tillit till både medarbetare och medborgare
3. Empati

Att bygga tillit i en organisation kan till exempel utgå från en insikt om att inte vara ofelbar, och att därigenom kunna mötas kring misslyckanden.

I den politiska sfären är makt en viktig aspekt, och det kan utmana tilliten.

Lokal platsutveckling – exemplet Ringön

Johan Redtop Larsson

Johan beskriver utvecklingen på Ringön. Där är han en av tre som alla helt saknar tidigare erfarenheter av stadsutveckling. Att våga lita på och tro gott om människor är grunden för utvecklingen. Brist på detta förhållningssätt är enligt Johan ett av Sveriges största problem. Begås det fel är det bättre att hjälpa människor att hamna rätt än att stoppa utvecklingen.

Göteborg har kanske gått från att vara en stor småstad till att vara en liten storstad. Det skapa delvis nya förutsättningar, till exempel i form av ett »revirtänkan-

Johan Redtop Larsson.

de» mellan olika delar av staden. En utmaning är också att i den stora staden kan inte allt vara för alla överallt.

Arbetet på Ringön har mött ganska lite motstånd. En av anledningarna till det är att de tre initiativtagarna är väl etablerade i Göteborg. Det kan också tolkas som en ganska dyster observation. Hur öppet är Göteborg för initiativ från människor ur olika grupper?

Finansieringen kommer från kommunfullmäktige med 2,3 miljoner kronor per år. Formellt är man en del av Business Region Göteborg. Det kan skapa problem, till exempel var cheferna på BRG lite tveksamma till det lilla kontoret man fann och flyttade in i. Men lokal närvaro är en nyckel för att vara trovärdig och kunna göra skillnad på en plats.

Människor på Ringön är oroliga, för vem som helst av stadens makthavare kan »häva ur sig« vad som helst om Ringön. Det finns en rädsla för att grävskoporna plötsligt skall komma.

Nu kräver samverkan med staden och andra saker som man inte alls kunde förutse när projektet börja-

de. Vem visste att man nu skulle delta i arbetet med detaljplaner?

Egentligen får man inte bo på Ringön, men det bor cirka tvåhundra personer där, många av dem på båtar. Det finns också flera hundra företag där.

Göteborgs stad har inte fullt ut beskrivit och förankrat vad man vill med Ringön. Det finns fortfarande tjänstemän som tror att Ringön skall rivs, där politiken ändå uttryckt att Ringön skall vara kvar som en experimentplats.

Samhällets roll bör vara den som möjliggörare. De kan stödja med det som eldsjälarna inte är duktiga på.

Samtliga medarbetare jobbar deltid i utvecklingsprojektet, och då också på andra platser. Att kunna betala människor för deras insatser är en förutsättning eftersom människor måste kunna betala sin hyra.

Det går att läsa mer om utvecklingen på <http://www.saltet.org/>

Lokal platsutveckling

– exemplet Selma Lagerlöfs Torg

Åsa Lorentzi, processledare i Norra Hisingen, Göteborgs stad

Åsa har bland annat medverkat i Kairos, ett forskningsprojekt inom ramen för Mistra Urban Futures som satsat sig med att förstå hur globaliseringen påverkar Göteborg. När staden försöker koppla upp sig mot ett globalt nätverk, vad händer med platserna?

Ända sedan 1990-talet hade ojämlikheten ökat inom Backa och mellan Backa och resten av Göteborg. En viss nedrustning av »välfärden« hade också skett. (Backa är numer en del av stadsdelen Norra Hisingen.) Social oro hade utbrutit och till exempel förbjöd Arbetsmiljöverket busstrafik i området.

Flera initiativ togs 2012, av främst tre aktörer. Polisen. Under många år var gruppen av områdespoliserna i Backa mycket stabil. AB Framtiden köpte in en central fastighet i syfte att utveckla platsen. Stadsdelsförvaltningen blev också framgångsrik med ett långsiktigt arbete. Stadsdelsförvaltningen tog sig an detta med ett platsutvecklingsperspektiv och med fokus på hur det är att leva och bo i Backa. Lärperspektivet var viktigt. Man placerade verksamheterna »i cirkel« snarare än i en hierarkisk, fragmenterad, organisation.

Man startade också en mötesplats, Selma Center. En liten prototyp till detta var ett informationscenter i biblioteket i samband med svårigheterna under 2011.

Och då visade det sig att människor kom in och frågade hur de kunde bidra. Så i stället för att skapa ett »medborgarkontor« där kommunens representanter sitter bakom en disk skapade man i stället en plats för möten, med sittgrupper. Denna plats är nu också öppen för andra aktörer, till exempel finns det föreningar som erbjuder läxhjälp där. Kommunen har också förlagt verksamheter där.

Och då blev Selma Center också ett nav i trygghetsarbetet på Selma Lagerlöfs Torg. När människor upplevde otrygghet efter några incidenter skapades en ny grupp för att forma framtidens Selma Lagerlöfs Torg. I gruppen fanns också representanter för kommunernas verksamheter. Ur detta föddes till exempel att barnen på förskolan och de äldre på äldreboendet planterar blommor tillsammans. Man har också rustat upp den gamla scenen på torget.

Långsamt, småskaligt och »cirkulärt« är ledorden.

Lasse Fryk.

Förortens försprång – kampen mot svensk standard

Lasse Fryk, socionom

Lasse Fryk arbetar i Hammarkullen, där åker man Skateboard. Så det har Lasse lärt sig. (Även om det inte är svensk standard.)

Lasse ser fyra utmaningar för samhället:

1. Allt snabbare förändringar
2. Varierande erfarenhetsbakgrunden
3. Klyftorna i samhället ökar
4. Den gemensamma välfärden utmanas av privata lösningar

Viktiga kompetenser blir då att kunna leva förändring, att se mångfald som en kvalitet, att leva med osäkerhet, möta den egna inkompetensen och att organisera tillsammans.

Det civila samhället i Hammarkullen, nivå 1, har något helt unikt: förmåga att organisera sig och möta förändring. Där finns ett myller av människor, nätverk, språk och erfarenhetsvärldar. Det finns boende med rötter i cirka 80 länder, och det talas 100 språk. Det gör det svårt att överblicka, och att kommunicera. Styrkan är den emergenta (uppdykande, oförutsedda) kulturen och förmågan till kontinuerlig organisering.

Det finns, på nivå 2, föreningar, kulturgrupper, religiösa grupper med mera. Nivå 3 består av övergripande organisering. Nivå 4 är »forum för boende« – öppet för alla. Där sker delaktighet, dialog, makt och samhällsbyggande.

I Hammarkullen skapar man hembygd genom att bland annat ordna karneval, kulturdagar med mera åtgärder.

Många av människor i Hammarkullen har med sig många olika berättelser, en del är mörka. Men det utgör också en styrka och ett utbyte kring handel, kultur och samhällsbyggande pågår. Människorna i Hammarkullen bygger också samhällen i sina hemländer.

Tillväxtparadigmet är centralt, och väl förankrat. Det är en viktig del av svensk standard. Men miljonprogrammet ingår inte där. Det skapar ett utsatt, skört, läge. Miljonprogrammen får »stöd« från det offentliga.

Nu skall det byggas och renoveras i Hammarkullen! Men skall man bygga hus eller samhälle? Och hur skall man involvera människorna i samhällsbygget? Det visar sig att till exempel bostadsbolagets centrala ledning är ovana vid denna typ av samverkan. Dock är Rafael, deras lokale representant, mycket van.

Så nu gäller det att:

1. Bygga fyra punkthus
2. Anstränga sig att få in synpunkter från de boende
3. Se möjligheterna att stärka de boendes organisering

1 och 2 är på plats, men hur blir det med punkt 3?

Nu handlar det om omgestaltning, att hantera komplexitet och stärka organisering och identitet. Och det står inte på dagordningen i »svensk standard«.

Hammarkullen är Europas mest hoppfulla plats, men behöver stöd. Är kommun och akademi redo för omgestaltning? Hoppet är civilsamhällets organisering.

Socionombildningen har funnits i 30 år i Hammarkullen. Det skapar helt andra möjligheter för lärande och omgestaltning. Det finns en mångfald bland studenterna, och i området. Där kan man möta yrkesverksamma och civilsamhället. Utbildningen bidrar till samhällsbyggandet. Till exempel delar utbildningen lokaler med olika föreningar.

Hur kan omgestaltningen bli verklighet genom skolan? Det finns en Hammarkullenpedagogik, där skolan arbetar med demokrati- fostrans- och kunskapsuppdraget. Skolan kan vara en plats där man gör erfarenheter av omgestaltning, till exempel av den fysiska miljön.

I en omgestaltad skola kan även misslyckanden och bakslag ligga till grund för lärande.

Lärandets torg i Hammarkullen är ett projekt med många inblandade aktörer som syftar till att skapa långsiktig samverkan kring omgestaltningen av Hammarkullen. Huvudsakliga teman är utbildning, kultur och lokal utveckling. Det är konkret en mötesplats där olika utbildningsanordnare finns på plats och erbjuder sina utbildningar.

Här skriver Lasse Fryk själv om omgestaltning: <http://stadsutveckling.socialhallbarhet.se/identitet-och-upplevelse/omgestaltning-forortens-avgorandevagval/>

*Gamlestaden, Göteborg
- från förfall till pånyttfödelse*

Helena Holmberg,
verksamhetsledare i Hela Gamlestaden

I Gamlestaden arbetar man med samverkan enligt modellen BID. Strukturerad samverkan tydliggör vem den någon som skall fixa det är.

I början av 2000-talet var Gamlestaden en plats där kriminaliteten var hög, och där människor inte kunde känna sig trygga. Kunde man välja flyttade man därifrån. År 2001 bildades föreningen Fastighetsägare i Gamlestaden. Idag är 45 av 75 fastighetsägare med. Finansieringen är bland annat frivilliga medlemsavgifter som uppgår till 1,2 miljoner kronor per år.

Handlingsplanen fokuserar på stadsdelsförnyelse, ordning och reda samt kommunikation.

Många insatser för platsutveckling har genomförts under åren. Holländarplatsen, Gamlestadstorget, via-

Helena Holmberg.

dukten med mera. Man har också »sanerat« på olika platser.

Events är en annan del, nu finns till exempel Gamlestadsgalej som är en stadsdelsfest.

Kommunikation är viktigt. Både i tryck och via digitala kanaler.

Arbetet har också utvärderats, rapporten finns här: http://helagamlestaden.se/rapport_gamlestaden/nyrapport-gamlestaden-2016-fran-forfall-till-panyttfodelse-dags-for-bids-i-sverige/

Trygghet och välbefinnande har ökat. Människor känner varandra i högre grad än förr.

(Det finns fortfarande problem med till exempel nedskräpning, berusade personer och narkotikahandel med mera.)

Gamlestaden har, enkelt uttryckt, normaliserats och blivit som vilken annan del av Göteborg som helst. Detta syns i snart sagt all statistik.

Arbetet har hela tiden bedrivits i dialog med människorna som bor och verkar i Gamlestaden.

Det finns fortsatt mycket att göra när det gäller att utveckla stadsmiljön. Dialogen med Göteborgs stad fortsätter.

BID är en internationellt etablerad metod för samverkan. Business Improvement Districts. Ett BID är ett väl definierat och avgränsat geografiskt område. Ofta ligger fokus på fastighetsägarna, som anses ha ett långsiktigt intresse av utveckling i området. När ett BID bildas mobiliserar man berörda aktörer och skapar en gemensam analys som leder till en handlingsplan. När detta är klart genomför man en omröstning bland fastighetsägarna. Om majoriteten vill det blir det i länder med BID-lagstiftning obligatoriskt för de lokala fastighetsägarna att

vara med och finansiera. Efter exempelvis fem år sker en utvärdering och en förnyad analys.

BID är således en organisation och en process.

BID fungerar i olika kontexter. Både i urbana och rurala sammanhang. I Skottland är det vanligt med BID på landsbygden. Det finns också exempel från stora städer som New York.

Nyckeln till framgång är helt enkelt att ansvarsfördelningen blir tydlig.

Det finns inga formella BID i Sverige, det saknas också en lagstiftning för det.

Brottsförebyggande rådet har skrivit om Gamlestaden och BID: <http://www.bra.se/bra/nytt-fran-bra/arkiv/nyheter/2017-01-23-bid-far-gamlestaden-att-blomstra-igen.html>

Slutsatser från workshops

Vid varje platsutvecklingsseminarium fick deltagarna svara på frågan hur de arbetade med platsutveckling i sin vardag. Övningen var till för att deltagarna skulle ha med sig reflektioner till den gruppövning som följde senare under dagen och för att ge en fingervisning hur kommunala företrädare tänker kring begreppet platsutveckling.

Nästan genomgående märks en vilja att samverka med och stödja föreningar och övriga civilsamhället, invånare på platsen för att på så sätt bygga upp ett brett deltagande och social hållbarhet och öka invånarnas engagemang för utveckling av platsens identitet. Man arbetar med att skapa mötesplatser och samarbetar både med företag och den ideella sektorn.

Många deltagare definierar platsutveckling i termer av besöksnäring, besöksmål, destination, varumärke – vilket kanske ska tolkas som ett uttryck för att man medvetet försöker upprätta en dialog med näringsliv och turism?

Vid varje tillfälle genomfördes dessutom en Workshop utifrån två frågor.

1. Vad kan göras eller finns behov av som bidrar till natur och kulturdriven platsutveckling på:

- o kommunal nivå?

Det behövs en plan och en strategi för platsutveckling och det bör skrivas in i kommunala tvärssektoriella styrdokument.

Arbeta för att förenkla och möjliggöra delaktigheten för alla. Gränser mellan sektorer och generationer utgör hinder vilket ger att det behövs en samordning mellan olika delar i samhället.

- o delregional nivå?

Här efterfrågas samverkansplattformar mellan kommuner, mellan kommun och region. Varje kommunalförbund bör ha ett uppdrag att arbeta med platsutveckling, en strategisk platsutvecklingsplan. Gemensamma temadagar bör arrangeras där olika kompetenser och sektorer från kommunerna möts. Även här pekas på samverkan med civilsamhället.

- o regional nivå?

Från regional nivå efterfrågas platscoacher och processtöd i medborgardialogen. Man efterlyser stöd till lokala aktörer och till resurssvaga kommuner. Platsutveckling bör ingå som ett regionalt uppdrag (red. kom. -vilket det redan gör!) Mycket handlar om att stödja processer och att samverka med såväl kommuner som med lokalsamhället. Det bör också finnas en digital plattform som visar vad som händer i ämnet ute i kommunerna.

- o Generella kommentarer som återkommer oavsett nivåuppdelningen enligt ovan är att det vore bra om man kunde arbeta i lab-form. Kunskapen om platsutveckling bör öka hos tjänstemän och politiker vilket skulle kunna ske genom att visa goda exempel som inspirerar. Det behövs ett nätverkande mellan olika nivåer och sektorer. Digitala plattformar och någon typ av guide för var/hur/när man kan få stöd. Samlat kan man utläsa att det efterfrågas en funktion dit man kan vända sig med frågor om kulturdriven platsutveckling. En väg in!

2. Ge ett eller fler exempel på en satsning du skulle önska dig som stärker platsutveckling i kommunen?

- Här föreslås stimulans och initiativ för att öka möjligheterna för kommuner att samverka genom att erbjuda ett riktat processstöd. Det föreslås att det skulle kunna finnas en typ av platscoach, en processledartjänst som stöttar upp lokalt under en begränsad tid, en tjänst som är gratis. Det är viktigt att kultur kommer in i andra samhällssektorer och att det sker tidigt i planeringen. Detta skulle kunna ske genom att man sätter igång pilotprojekt och provar nya arbetsmetoder där man vågar försöka och misslyckas för att lära sig av misstag och förbättra metoder. Delaktighet och samverkan med olika grupperingar i samhället återkommer i stort sett i allt vi gjort under dessa fyra seminarier. Unga pekas ut särskilt. Medborgardialog och former för det efterlyses och återkommer som något angeläget.

Bikupa med digitala redskap

Vid varje seminarium hade vi ett inslag som vi kallade digital bikupa. Vi ställde tre frågor som deltagarna fick besvara via sina mobiltelefoner. Resultatet projicerades i realtid på en bildskärm. Syftet var att snabbt få en gemensam bild av hur deltagarna såg på platsutveckling.

Den första frågan vi ställde var: Från vilken organisation kommer du. Resultatet presenterades i staplar och visade att merparten kom från kommuner.

Den andra frågan var: Vilka utmaningar ser du i arbetet med platsutveckling. Här fick man svara med tre ord och resultatet presenterades i ett så kallat ordmoln där orden fick större typsnitt beroende på hur många som skrivit samma ord. Resultatet var likartat på alla fyra seminarier. De största utmaningarna var Samverkan och Ekonomi/resurser.

Den tredje frågan var: Vilken roll spelar kulturen i den platsutveckling du deltar i.

Även dessa svar åskådliggjordes i ordmoln. Svaren indikerade att kulturen har en viktig roll för att skapa attraktivitet och att den kan fungera som motor i platsutveckling.

Reflektioner från arrangörerna

Syftet med seminarier var att undersöka intresset i kommunerna för en större satsning på platsutveckling och att nå ut brett i fler sektorer än kultursektorn. Vi kan konstatera följande:

Seminarier har varit fullbokade. Deltagarna har kommit från flera olika sektorer i kommunerna (kultur, fysisk planering, näringsliv, turism, social verksamhet med mera). Seminarier var mycket uppskattade och

Vilka utmaningar ser du i arbetet med platsutveckling? (3 ord)

Mentimeter

Vilken roll spelar kulturen i den platsutveckling du "deltar i"? (3 ord)

48

deltagarna har tydligt gett uttryck för att platsutveckling är en sektorsövergripande fråga.

Vi ser att det finns ett stort behov av erfarenhetsutbyte kring platsutveckling och hur man på lokal nivå kan använda kultur och kulturarv som drivkrafter i den lokala utvecklingen.

Många deltagare efterlyste en uppföljning av seminarierna och en fördjupad kunskap om platsutveckling. Ett tydligt perspektiv på platsutveckling där man vill ha ökad kunskap är hur man i offentlig sektor kan arbeta med medskapandeprocesser. En utbildningsdag om medborgardialog planeras av förvaltningarna.

Resultatet från workshopparna visar tydligt på behovet av tvärasektoriell samverkan för att få till stånd en framgångsrik platsutveckling. Lika tydligt var behovet av en flernivå-samverkan där lokalsamhälle – kommun och region samverkar i platsutveckling. Vi som arrang-

örer läste av ett tydligt behov av ökad interkommunal samverkan och regional samordning vad gäller stöd till platsutveckling.

Trots vår uppdelning av seminarierna efter storlek på plats var det slående hur mycket av utmaningar och arbetssätt som ändå är lika i städer och på landsbygd. Företrädare för de större städerna menade till och med att de har mycket att lära av landsbygden och mindre orter när det handlar om lokala utvecklingsprocesser. Det är intressant eftersom man ofta hör exempel på det omvända förhållandet.

Målgruppen för seminarierna var beslutsfattare i kommunerna. En framtida satsning bör dock vara bredare och innefatta näringsliv och civilsamhället som har de kanske viktigaste rollerna i platsutveckling.

Vi vill tacka alla som deltog i seminarierna och hoppas på fortsatt gott samarbete i nästa steg.

